

ВИРОБНИЧИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У КОРМОВИРОБНИЦТВІ

Петров В.М., кандидат економічних наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1693-2545>

Навроцький Я.Ф., кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4677-5306>

Великою проблемою власників (експлуатантів) складних високопродуктивних сільськогосподарських машин є планування та організація їх ефективного використання протягом року, адже сезонність виробничого періоду у рослинництві, низький рівень універсальності машин та обмежені терміни виконання окремих агротехнічних заходів (як правило, 5-10 днів) сприяють невеликому завантаженню технічних засобів протягом сезону польових робіт та, як наслідок, на зростання собівартості їх одиниці [1, с. 157-162].

Це повною мірою стосується машин і обладнання для польового кормовиробництва. На відміну від вузькоспеціалізованих косарок, плющилок, роторних граблів, валкоутворювачів, прес-підбирачів для заготівлі грубих кормів (перш за все сіна і соломи), кормозбиральні комбайни характеризуються більшою універсальністю й використовуються на збиранні широкого асортименту кормових культур різних ботанічних родин: лучні, посівні бобові й злакові однорічні й багаторічні трави на сіно, сінаж і зелений корм; кукурудза, кормове сорго та інші культури на силос і зелений корм тощо. З урахуванням того, що терміни збирання цих культур не збігаються у часі, це створює сприятливі умови для планування та ефективної організації більш тривалого використання кормозбиральної техніки протягом сезону та, відповідно, розподілу амортизаційних відрахувань й експлуатаційних витрат на більшу площу збирання, що у кінцевому результаті позитивно впливає на зменшення собівартості одиниці збиральних робіт [2, с. 39].

Наочно це можна простежити за умов використання у сільськогосподарському підприємстві традиційної технології забезпечення тваринництва зеленими кормами у період літнього

утримання у системі зеленого конвеєра. Наприклад, за середніми багаторічними даними, в умовах Харківської області збирання культур на зелений корм розпочинається у травні (озиме жито і пшениця), продовжується все літо (багаторічні і однорічні трави, кормове сорго, кукурудза) і завершується восени у жовтні (кормове сорго і кукурудза пізніх термінів посіву, у тому числі поукісна і пожнивна). За такої технологічної схеми забезпечення худоби зеленими кормами, використання у господарстві кормозбирального комбайна може відбуватися практично безперервно кожного дня протягом 5,0-5,5 місяців. Але разом з наведеними позитивними тут можуть виникати і суттєві негативні організаційні проблеми. За умов невеликого рівня концентрації поголів'я худоби у сільськогосподарському підприємстві, змінне (денне) навантаження на високопродуктивну кормозбиральну машину буде невеликим, адже час її роботи у полі буде обмежуватися лише денною потребою господарства у зеленому кормі за неможливості його заготівлі хоча б на день наперед внаслідок здатності до швидкого псування. Крім того, навіть за наявності невикористаного денного резерву робочого часу, у господарстві не завжди є можливість використати високопродуктивний комбайн на збиранні інших кормових культур за умов співпадання термінів (наприклад, при одночасному збиранні зеленої маси та підбиранні валків сіна і сінажу однорічних та/або багаторічних трав). Проведення відповідних збиральних робіт передбачає агрегування кормозбирального агрегату з різними адаптерами (жатка для скошування зеленої трави та підбирач для підбору валків сухої або підв'яленої рослинної маси). У такій виробничій ситуації щоденна заміна адаптера та загальне переналадження технологічного режиму роботи системи подачі рослинної маси та її подрібнення є доволі трудомістким процесом, виконується, як правило, в умовах машинного двору або польового стану, що об'єктивно потребує збільшення часу на непродуктивні переїзди та проведення відповідних робіт.

Підвищити денне навантаження на високопродуктивний самохідний кормозбиральний комбайн за умов його використання у системі зеленого конвеєра у наших умовах можна у період заготівлі силосу у серпні-вересні, коли худобі згодують зелену масу кукурудзи, кормового сорго та інших високостеблових кормових культур. У цей період повністю відпадає необхідність у щоденному переобладнанні збирального агрегату, до того ж збиральні роботи як на силос, так і на зелений корм ведуться, як правило, на одному полі, що також суттєво спрощує організацію роботи транспортних засобів.

Використання сучасних високопродуктивних кормозбиральних комбайнів у системі зеленого конвеєра є економічно доцільним лише у сільськогосподарських підприємствах з високим рівнем концентрації поголів'я худоби, що дає змогу забезпечити їх максимальне змінне (денне) завантаження. У сучасних умовах розвитку скотарства в Україні це можуть забезпечити лише крупні вертикально інтегровані виробничі структури корпоративного типу з великим земельним банком, які здійснюють виробництво продукції тваринництва на сучасній інноваційній технологічній основі та відповідного технічного забезпечення. За інших умов у господарстві слід використовувати різні модифікації самохідних, причіпних і навісних кормозбиральних машин середньої або малої продуктивності. У країнах з розвиненим тваринництвом в останні десятиліття активно впроваджують кормозбиральні комплекси на основі блочно-модульних конструкцій в агрегаті з універсальними енергетичними засобами. Прикладами таких силових машин є ВІМА-300 (Франція), Steyer-8300, 8320, 9320 (Австрія), DT 32 Grizly, Xerion 2500, 3000, Holmer Terra variant (Німеччина), УЕС-2 – 250А «Полесьє», УЕС-350 «Полесьє-350» (Республіка Білорусь) тощо [3, с. 99-100; 4, с. 102]. Всі вони обладнані потужними сучасними дизельними двигунами та відповідним шлейфом навісних і причіпних робочих машин і знарядь, що дає змогу ефективно завантажувати енергозасіб на різноманітних сезонних польових, транспортних і загальногосподарських роботах практично протягом всього року.

Організація ефективного використання високопродуктивних самохідних кормозбиральних комбайнів може бути забезпечена у крупних спеціалізованих сільськогосподарських підприємствах з високим рівнем концентрації поголів'я худоби, які використовують прогресивну технологію годівлі монокормом. Її особливість полягає у тому, що збирання кормових культур відбувається у стислі терміни у фенологічні фази розвитку рослин, коли вони містять у вегетативній масі максимальну кількість поживних речовин (для бобових – це фаза бутонізації – початок цвітіння; для злакових – вихід у трубку – початок колосіння; для кукурудзи на силос – молочно-воскова – воскова стиглість). За цієї технології рослинна маса одразу після збирання закладається на тривале зберігання і протягом усього календарного року використовується для приготування однорідної кормової суміші (монокорму) з заданим параметрами вмісту окремих складових (концентрованих, грубих, соковитих, мінеральних та інших кормів) для

конкретних статевих-вікових груп тварин. З урахуванням невеликої тривалості проходження відповідних фенологічних фаз (5-10 діб у залежності від культури) використання сучасної високопродуктивної кормозбиральної техніки дає змогу провести збиральну кампанію в оптимальні агротехнічні терміни та отримати корм високої якості. Головними факторами ефективної організації збиральних робіт тут будуть обґрунтований підбір кормових культур за ботанічними родинками з різними термінами збирання (бобові, злакові, капустяні тощо) і видом корму (сіно, сінаж або силос) та правильно організована логістика.

Перспективним напрямом організації ефективного використання сучасних високопродуктивних кормозбиральних комбайнів є їх концентрація у регіональних виробничих структурах, що спеціалізуються на наданні агротехнологічних послуг (машинно-технологічні станції, сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, прокатні пункти тощо). Незаперечними перевагами таких організаційних форм є наявність в їх організаційній структурі відповідної сервісної і ремонтної матеріально-технічної бази та висококваліфікованих кадрів (трактористів-машиністів, інженерно-технічного та допоміжного персоналу), що створює значно кращі умови у порівнянні з пересічними товарними сільськогосподарськими підприємствами щодо забезпечення належних умов експлуатації, технічного обслуговування, ремонтів і зберігання складних сільгоспмашин. Головною проблемою тут сьогодні виступає вкрай низький рівень розвитку скотарства практично в усіх регіонах України та концентрація поголів'я худоби у невеликих за розмірами землекористування господарствах.

Бібліографічний список:

1. Петров В.М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК: навч. посібник. Харків: Майдан, 2016. 362 с.
2. Петров В.М., Захарчук О.В., Навроцький Я.Ф. Сучасні тенденції формування ринку кормозбиральної техніки. *Економіка АПК*. 2021. № 7. С. 38-49. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202107038>
3. Петров В.М. Виробнича та ринкова політика провідних світових виробників сільськогосподарської техніки. *Економіка АПК*. 2013. № 12. С. 63-70.
4. Шимко С. Гідна кормозбиральна техніка в полі – і м'яса, й молока матимеш доволі. *Пропозиція*. 2012. № 6. С. 98-102.